

עניינים תוכן

- מבוא 2
- פרק 1 : התפתחות בתי סוהר 3
- פרק 2 : עולם האסירים 5
- פרק 3 : מועדות (רצידיביזם) 5
- 3.1 בית הסוהר כבית ספר לעבריינות 6
- 3.2 בידוד מהחברה 7
- 3.3 תיאורית התיוג 8
- סיכום ומסקנות 8
- ביבליוגרפיה 9

מבוא

בתי סוהר הם מסגרות אשר נועדו לאחסן את הגורמים אשר חטאו לקודים ולחוקים של החברה ולמנוע מהם את היכולת להשפיע על החברה לרעה. המטרה של המאסר שלהם הוא גם למנוע מהם להמשיך ולפגוע בחברה וגם להחזיר אותם לחברה בתור גורמים חיוביים יותר מאשר נכנסו. בעולם היום כלואים כעשרה מיליון איש, כאשר לפני עשרים שנה היו כלואים מחצית מן הכמות הזו (ולק 2013). קיימת טענה אשר סבורה כי העלייה נובעת מעלייה באוכלוסייה, טענה זו אולי נכונה במידה מסוימת אולם אינה מסבירה גידול כל כך גדול בזמן כה קצר (ולק 2013).

משום כך מנסים גורמי האכיפה ברחבי העולם, בעזרת החוקרים אשר חוקרים את התופעות הללו, להוריד את מספר האסירים, בראש ובראשונה על ידי כך שימנעו את החזרה שלהם לבתי הסוהר גורם משפיע נוסף הוא המשאבים אשר דרושים לאחזקה של בתי סוהר. המשרד לביטחון פנים פרסם נתונים אשר מראים כי מדינת ישראל מבזבזת מעל לארבעה עשר מיליארד שקלים בשנה על הנוק אשר נגרם מפשיעה (המשרד לביטחון פנים, 2014). באופן כזה אנו יכולים לראות כי ככל שאנו מנסים לעזור לחברה על ידי הורדת הפשיעה ושמירה על האזרחים אנו למעשה פוגעים בחברה כולה מבחינה כלכלית שהרי משאבים אלו היו יכולים להיות מופנים למקומות אחרים.

רצידיביזם היא התופעה שבה אסירים חוזרים אל בית הכלא לאחר שסיימו לרצות את עונשם וחזרו אל החברה. תופעה זו היא תופעה ידועה בעולם. בישראל למשל מעל לחמישים אחוזים מן האסירים חוזרים אל בתי הכלא לאחר המאסר שלהם. עבודה זו תבקש לבחון את השאלה הזו להבין מדוע אותם אסירים חוזרים אל בתי הכלא לאחר זמן המאסר שלהם. שאלת המחקר תהיה אם כן, **מה הוא הגורם המרכזי לחזרת אסירים משוחררים לכלא?** על מנת לענות על שאלת המחקר, אתאר במהלך סקירת ספרות זו את התפתחות בתי הסוהר במשך השנים, בפרק השני אתאר את עולם האסירים ואת הדרך שבה הם צריכים לחיות את חייהם בבתי הסוהר. בפרק השלישי אבחן את שאלת המועדות ואנסה לזהות גורמים שונים אשר גורמים לאסירים לחזור אל בתי הסוהר ולא להישאר בחברה כחלק נורמטיבי ממנה. לאחר מכן אסכם את העבודה ואנסה להציע מענה מסוים לשאלת המחקר.

חשיבות המחקר הינה הרבה. העובדה כי אסירים חוזרים אל בתי הסוהר הינה חשובה מאוד למערכת המשפט והצדק בחברה האנושית. אם אסירים חוזרים אל בתי הכלא, ואנו מניחים כי אנשים לא נולדים עבריינים או שומרי חוק אלא נעשים כך במהלך החיים שלהם, ניתן לומר כי קיים כשל במערכת האכיפה של מערכות הצדק השונות בעולם. חשוב לבחון את השאלה הזאת גם כדי למנוע את המשאבים הרבים אשר מושקעים באסירים, אשר מספרם הולך וגדל כל הזמן, וגם לבחון את המערכת עצמה. אם היא גורמת לאסירים לחזור את בתי המאסר אז ככל הנראה מערכת זו היא אינה טובה כפי שאנו רוצים לחשוב ויש צורך לשנות אותה, או לפחות לערוך בה רפורמה מסוימת אשר תוכל לצמצם את מידת המועדות של העבריינים.

פרק 1 : התפתחות בתי סוהר

החברה האנושית גיבשה לעצמה במהלך השנים נורמות וקודי התנהגות אשר קובעים את הדרך הרצויה של התנהגות הפרטים בחברה. נורמות וקודים אלו הוגדרו במסגרת חוקים אשר קובעים את המותר ואת האסור בחברה. מערכת המשפט היא זו אשר אחראית על מנגנון הענישה עבור אלו אשר לא עומדים בחוקים. בתי המשפט שופטים על פי החוקים וקובעים את מידת הענישה לפי שיקול דעתם כאשר אחד העונשים השכיחים ביותר הוא זמן מאסר אשר נקבע בחוק לפי מידת העבירה (תימור, 2009). המטרה אשר עומדת מאחורי עונש המאסר היא להרחיק את האזרח מן החברה על מנת שלא יפגע בה, הרתעת אזרחים אחרים, תשלום חוב האסיר לחברה עבור פשעיו ושיקום האסיר על מנת שלא יחזור על אותה העבירה. את עונש המאסר מצבעים בבתי הסוהר, בהם האסירים מוחזקים וחרויות שונות נשללות מהם במשך זמן המאסר (תימור, 2006). השימוש בבתי כלא על מנת להתמודד עם תופעות של הפרת חוק היא שימוש בעל היסטוריה ארוכה. ענישה בדמות מאסר הינה תופעה שכיחה לטיפול בתופעות של עבירה על החוק (המשרד לביטחון פנים, 2014).

קשיים רבים ליוו את ההתפתחות של מערכת בתי הסוהר בישראל מאז הקמת המדינה. מראשיתם, שוכנו בתי הסוהר במתקנים בלתי מתאימים והופעלו על פי פקודות ותקנות של ישות זרה - המנדט הבריטי. תימור (2009) מתאר את דמותו של שירות בתי הסוהר בישראל ואת תכונותיו ההומאניות יחסית של המאסר בארץ. הוא טוען כי ניתן להסביר, על רקע מספר נתוני יסוד, את אפיוניהם כבר בשנים הראשונות לקיום המדינה. הפעלת בתי הסוהר לאחר הקמת המדינה והמדיניות ששלטה בהם בתחילה הייתה על פי הנהלים והדפוסים ששימשו את שירות בתי הסוהר של המנדט הבריטי ועל פי הפקודות שפורסמו על ידיו. בהדרגה בוטלו סממנים של כוח ונוספו מרכיבים חדשים שהוסיפו זכויות לאסירים כמו חופשות ושחרור מוקדם. גם הטיפול באסירים שופר, כשבין השאר הם עברו אבחון ומיון עם תחילת מאסרם וזכו אחר כך לטיפול סוציאלי בהתאם לצורכיהם.

כך, תוך שנים ספורות, הפך הטיפול באסירים בארץ לאחד המתקדמים בעולם (תימור, 2009), (Shavit, 1998). בשל המספר המוגבל של מקומות כליאה בבתי סוהר אלה, הקימו הבריטים לאסירים פלוגות עבודה במבנים ארעיים או במחנות מעצר. אסירים אלה הועסקו בסלילת כבישים ומסילות ברזל, בבניית גשרים ובעבודה במחצבות. עצירים שוכנו במחנות מעצר בעתלית, במזרעה, בלטרון ובסרפנד עם הקמת המדינה, בוטלה זמנית ההפרדה בין שירות בתי הסוהר והמשטרה, אם בשל קשיי תקציב וארגון ואם מחשש של שר המשטרה, בכור שטרית, שההפרדה תגרע מסמכותו. השירות בתקופה זו פעל כאגף במטה הארצי (תימור, 2009).

בשנות השמונים חלה תמורה בתפיסה אשר נוגעת לבתי הסוהר במדינת ישראל. ועדת קנט אשר התכנסה בסוף שנות השבעים קבעה כי בתי הכלא בישראל מצויים במצב ירוד ויש לערוך רפורמה משמעותית על מנת להתמודד עם המצב הקשה הזה, אשר נגע בין השאר לזכויות שונות של האסירים, מיון האסירים לבתי הכלא השונים ונושאים אחרים (המשרד לביטחון פנים, 2014). בעקבות הוועדה הוחלט לשים דגש מחודש על השכלת האסירים והסוהרים, על מנת להפוך את השהות בבתי הסוהר לא רק על מנת להעביר את הזמן עד לשחרור אלא ליצור שינויים חיוביים בקרב האסירים, כדי להפוך אותם לגורמים חיוביים לחברה לאחר שיצאו מבתי הכלא (המשרד